

УДК 330.341.1: 631.11(477.83)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ ЛЬВІВЩИНИ

Н. Маркович, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки Львівщини важливого значення набуває проблема активізації і розширення інноваційно-інвестиційної діяльності аграрного виробництва в регіональному зрізі, що є однією з наріжних передумов успішного розвитку агроформувань та їх стабільного економічного зростання. Водночас в економічному просторі регіону спостерігаються перешкоди, що блокують динамічний розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності аграрного виробництва. А без інноваційного підґрунтя товаровиробник не зможе стабілізувати процеси виробництва та скласти гідну конкуренцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. В цих умовах особливого значення набуває не тільки збільшення інвестицій в основний капітал аграрних підприємств, а й обґрунтоване визначення напрямів їх раціонального використання, що є ключовою проблемою, і від її вирішення залежать можливості подальшого економічного розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблеми знайшло відображення в наукових працях іноземних вчених: Дж. Долана, К. Макконелла, У. Петті, Дж. Сакса, П. Самуельсона, А. Сміта. Різні аспекти інноваційно-інвестиційного розвитку агросфери активно вивчали такі науковці, як В. Андрійчук, П. Березівський, О. Єрмаков, О. Дацій, С. Захарін, С. Кваша, Н. Кінах, М. Кісіль, М. Малік, В. Чабан, В. Трегобчук та багато інших [1; 2, с. 38–44; 3, с. 90–94; 4, с. 68–72; 6, с. 4–12]. Водночас залишаються питання, що потребують подальших ґрунтовних досліджень інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних формувань на регіональному рівні, організаційно-економічного механізму їх здійснення в умовах сьогодення тощо.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягає у комплексному вивченні теоретико-методологічних засад та особливостей формування інноваційно-інвестиційного середовища аграрних формувань Львівщини.

Виклад основного матеріалу. Ринкова економіка і сучасний науково-технічний прогрес у всіх сферах виробничої та невиробничої діяльності суспільства докорінно змінюють соціальні, економічні, техніко-технологічні, організаційні та екологічні умови і визначають зрештою стабільність, конкурентоспроможність та ефективність національної економіки, життєвий рівень населення країни. Водночас глобалізаційні процеси також справляють дедалі зростаючий вплив на стан, структуру та ефективність національного господарства. Глобалізація, образно кажучи, виштовхує на периферію цивілізаційного розвитку насамперед ті держави, які неспроможні ні раціонально використовувати найсучасніші досягнення НТП та інноваційні розробки, ні структурно перебудувати та конструктивно зміцнити власний науково-дослідний потенціал. Адже тільки на основі цілеспрямованого використання досягнень науково-технологічного прогресу та інноваційних розробок можна забезпечити стабільний і конкурентний розвиток національної економіки та прогресивні зміни в ній.

Теоретично розвиток інновацій та широкомасштабне використання інноваційних розробок повинні здійснюватися насамперед у тих галузях і сферах економіки, які виробляють споживчі товари або надають виробничі та невиробничі послуги. Проте практично все залежить, з одного боку, від економічної та інвестиційної політики держави й поведінки суб'єктів господарської діяльності, обсягів і структури інвестицій, можливості концентрувати останні на найбільш ефективних напрямках, а з іншого – від стабільності політичної, соціально-економічної ситуації та сприятливого інвестиційного клімату в державі. Що ж до сільського господарства, то, незважаючи на його пріоритетне значення для суспільства, саме вкрай складне фінансово-економічне і соціальне становище аграрної сфери не стимулює суб'єктів підприємницької діяльності інвестувати кошти в її інноваційний розвиток. Дослідження вітчизняних науковців свідчать про те, що дійсну участь в інвестиційних процесах спроможні брати щонайбільше 15 % аграрного сектору, а в інноваційних – лише 3%. Тому навіть за наявності суттєвого приросту інноваційно-інвестиційних ресурсів існує ризик збиткового їх використання.

Сьогодні більшість підприємств агросфери не має необхідних коштів для простого і розширеного відтворення та впровадження інновацій. Основна причина тут у застарілих технічних засобах, високих цінах на матеріальні ресурси, диспаритеті цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, недосконалій кредитно-фінансовій і податковій системах. Крім того, слід зауважити, що близько 67,1 % сільськогосподарської продукції на Львівщині виробляють господарства населення. Проте щодо ефективності їх господарювання, то вони поступаються потужним сільськогосподарським підприємствам. Для прикладу, з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь сільськогосподарські підприємства виробляли продукції на 1093,5 тис. грн, а господарства населення – на 757,4 тис. грн. Загалом виробництво сільськогосподарської продукції у 2013 р. проти 2003 р. зросло на 22,8%, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – у 4,9 раза, у господарствах населення – зменшилось на 10,3% [5, с. 107]. Однак, незважаючи на статистичні характеристики, основна проблема і тих, і інших полягає в катастрофічному браку коштів на належне функціонування.

Так, у 2013 р. сільськогосподарські підприємства Львівської області одержали лише 1006,6 млн грн прибутку, що свідчить про нерентабельне виробництво сільськогосподарської продукції у переважній більшості підприємств (табл. 1). Досягнутий рівень ефективності сільськогосподарського виробництва є недостатнім для забезпечення розширеного відтворення й потребує залучення додаткових інвестицій та інноваційних рішень. Активну роль у вирішенні зазначених проблем повинна відігравати держава. На жаль, інвестиційна її політика останнього десятиліття не враховувала реального стану продуктивних сил аграрної сфери, який характеризується сьогодні як катастрофічний. Поліпшити ситуацію може удосконалення систем землеробства, пошук шляхів зниження енерговитрат, впровадження ефективних ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур та утримання тварин тощо.

Отже, основними напрямками інноваційної діяльності підприємств, що сприятимуть підвищенню їх економічної ефективності, є: технологічні – розробка і впровадження якісно нових технологій виробництва та зберігання сільськогосподарської продукції;

асортиментні – проходження сертифікації й стандартизації продукції; маркетингові – пошуки партнерів для запровадження та фінансування інноваційних проєктів; інфраструктурні – формування інституційних структур, що охоплюють весь цикл інноваційного супроводу виробничої діяльності.

Однак перехід на інноваційний шлях розвитку вимагає значних фінансових вкладень, а переважна кількість підприємств сьогодні покладається практично на власні фінансові можливості. Так, за рахунок власних коштів у 2013 р. підприємства області освоїли 55,7% капітальних інвестицій від загального їх обсягу. Суттєво скоротилася частка інвестицій, профінансованих із державного бюджету: з 20,2% у 2012 році до 2,5% у 2013 році. Збільшилася частка кредитів банків та інших позик і склала 15,3%. У 2013 р. за рахунок цього джерела освоєно 1496,2 млн грн капітальних інвестицій. Із них 153,6 млн грн кредитів було надано іноземними банками. За рахунок іноземного капіталу освоєно 2,6 % від загального обсягу інвестицій (у 2012 р. – 0,6%).

На кожного жителя Львівської області у 2013 р. в середньому припало 3894 грн капітальних інвестицій (у 2012 р. – 4430 грн), що на третину менше, ніж у середньому в Україні. Серед регіонів за цим показником Львівщина посідає 11-те місце. Так, у Києві на одну особу вкладається інвестицій у 6,5 раза більше, ніж у Львівській області, у Київській області – у 3,1 раза.

Пріоритетними галузями інвестування у Львівській області є промисловість, операції з нерухомим майном, інжиніринг, будівництво, торгівля, а також діяльність транспорту та зв'язку. Частка сільського господарства в загальному обсязі інвестицій в економіку області становила лише 4,4%, або 432,2 млн грн капітальних інвестицій. Майже три чверті з них вкладено у рослинництво, у тваринництво – 88,4 млн грн, змішане сільське господарство – 5,6 млн грн.

Таблиця 1

Динаміка економічної ефективності виробництва основних видів продукції у сільськогосподарських підприємствах Львівської області*

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2013 р. до 2009 р., %
<i>Зернові</i>						
Виробництво, тис. т	466,2	324,0	566,5	669,3	784,0	168,2
Урожайність, ц/га	30,3	26,0	39,3	39,9	43,6	143,9
Собівартість, 1 ц	80,1	118,3	120,3	130,3	135,5	169,2
Середня ціна реалізації 1ц, грн	100,68	136,41	140,75	155,56	134,1	133,2
Прибуток на 1 га, грн	247,66	181,15	280,37	181,98	-506,81	x
Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %	13,0	4,5	8,3	4,3	-10,5	x
<i>Цукровий буряк</i>						
Виробництво, тис. т	281,0	496,9	628,6	798,4	630,7	у 2,2 раза
Урожайність, ц/га	379	402	398	439	406	107,1
Собівартість 1 ц, грн	25,2	27,2	28,8	30,3	35,7	141,7
Середня ціна реалізації 1ц, грн	49,9	47,3	44,2	36,3	43,4	86,9
Прибуток на 1 га, грн	247,20	201,45	154,10	-298,42	46,95	19,0

Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %	101,0	56,0	29,2	-3,0	0,2	x
Молоко						
Виробництво, тис. т	24,7	22,9	23,1	25,7	26,4	106,9
Надій на 1 корову, кг	3111	2930	3202	3635	3880	124,7
Собівартість 1 ц, грн	144,3	192,7	236,6	237,1	271,8	в 1,9 раза
Середня ціна реалізації 1ц, грн	184,9	272,2	295,4	266,4	314,8	170,3
Прибуток (+), збиток (-) на 1 корову, грн	1263,10	2329,35	1882,78	1065,10	1596,91	126,4
Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %	5,5	15,0	23,6	3,2	15,8	x
М'ясо великої рогатої худоби						
Виробництво, тис. т	3,7	3,9	6,3	6,7	7,8	у 2,1 раза
Одержано приплоду на 100 маток, гол.	70	66	67	69	71	101,4
Собівартість 1 ц, грн	1306,9	1688,5	1685,8	1910,3	2248,6	в 1,7 раза
Середня ціна реалізації 1ц, грн	903,8	956,4	1077,6	1196,8	1141,1	126,3
Прибуток (+), збиток (-) на 1 голову, грн	-330,12	-436,96	-229,28	-326,52	-721,18	у 2,2 раза
Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %	-27,5	-36,4	-19,1	-27,2	-38,8	x

*Джерело: розраховано на основі [5, с. 95–113].

Протягом 2010–2012 рр. іноземні інвестори у сільське господарство Львівщини інвестували 2,3 млн дол. США, у 2009 р. – 21,7 млн дол. США; у 2008 р. – 77,6 млн дол. Серед сільськогосподарських підприємств області найбільший обсяг іноземного капіталу зосереджено у ТзОВ “ЛК Юркейн Груп”, ТзОВ “Галичина-Захід”, ТзОВ “Агро ЛВ Лімітед”, ТзОВ “Агромарк Юкей”, ТзОВ “Біо-Інвест”. Більшість ефективних сільськогосподарських підприємств залишається поза увагою інвесторів [5, с. 128, 149].

В області спостерігається зниження інвестиційної активності. Так, у 2013 р. питома вага інвестиційно активних підприємств у загальній кількості діючих підприємств області становила 11,7% (у 2011 р. – 14,3%, у 2012 р. – 12,9%). Активніше інвестували свій розвиток підприємства переробної промисловості (21,3% від загальної їх кількості), транспорту, складського господарства (19%), будівництва (16,9%), інформації й телекомунікації (15,9%).

Безпосереднє сусідство Львівщини з країнами Євросоюзу зумовлює значний вплив зовнішньоекономічної діяльності на економіку регіону. Динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій у Львівську область характеризується значними обсягами залучення капіталу у 2007–2009 рр. і зниженням інвестиційної активності іноземних інвесторів останніми роками. У 2013 р. в підприємства Львівщини іноземні інвестори вклали 88,3 млн дол. США акціонерного капіталу, що у 3,6 раза менше, ніж у 2012 році. Обсяг надходжень іноземного капіталу у 2013 р. був найменшим за останні вісім років.

Негативною тенденцією останніх років є те, що переважна частина іноземного капіталу надходить в область у вигляді грошових внесків, натомість зменшилась питома вага машин, обладнання та інших активів, які безпосередньо використовуються у

виробничих процесах. Якщо впродовж 2000–2006 рр. внески у вигляді рухомого і нерухомого майна становили в середньому 49% від загального обсягу надходжень іноземного капіталу в область, то у 2007–2012 рр. їх частка не перевищувала 10%. У 2013 р. частка рухомого та нерухомого майна склала 17,8%.

Із початку зовнішньоекономічної діяльності інвестиції надійшли в область зі 64 країн світу, у 2013 р. вкладення здійснили партнери з 35 країн. Переважна частина (84,5%) залучених в область іноземних інвестицій надійшла з країн ЄС. Станом на 31 грудня 2013 р. партнерами з країн ЄС у Львівщину інвестовано 1442 млн дол. США.

У зв'язку зі зміною пріоритетів в інвестуванні, починаючи з 2010 р. зменшився інтерес іноземних партнерів до сільського господарства області. Станом на кінець 2013 року у сільське, лісове та рибне господарство залучено 41,7 млн дол. США (2,4% від загального обсягу інвестицій). Найбільшими інвесторами є партнери з Данії – 19,6 млн дол. США, або 47,1% від обсягу інвестицій у галузь, Нідерландів – 6,3 млн дол. США (15,2%), Великої Британії – 5,6 млн дол. США (13,4%), Кіпру – 5,1 млн дол. США (12,2%), Італії – 1,6 млн дол. США (3,8%).

Обсяг акціонерного капіталу з Львівської області в економіку країн світу у 2013 р. становив 28,4 млн дол. США (у 2012 р. – 6,3 млн дол. США). Серед регіонів України Львівщина за обсягом прямих інвестицій в економіку країн світу у 2013 р. зайняла шосте місце. Прямі інвестиції було спрямовано до Кіпру (71%), Польщі (17,6%), Чехії (9,1%) та США (2,4%). Загальний обсяг прямих інвестицій з області в економіку країн світу склав 99,7 млн дол. США (табл. 2).

Таблиця 2

Основні показники інвестицій зовнішньоекономічної діяльності*

Показник	2009 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2013 р. до 2009 р., %
Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку Львівської області, млн дол. США	958,0	1254,6	1387,8	1706,0	178,1
Частка області в обсязі прямих іноземних інвестицій України, %	2,7	2,8	2,8	2,9	107,4
Обсяг надходження прямих іноземних інвестицій в економіку області, млн дол. США	234,9	146,5	314,3	88,3	37,6
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США	377,5	496,1	549,7	676,7	179,3
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на 1 підприємство, тис. дол. США	752,6	1204,0	1331,8	1219,5	162,0
Обсяг інвестицій з Львівської області в економіку країн світу, млн дол. США	0,8	0,8	21,0	28,4	у 35 разів

*Джерело: розраховано на основі [5, с. 121].

Загалом аграрна сфера консервативніша, ніж інші галузі, і її ефективність певною мірою залежить від нагромадженого досвіду та знань у агрономії і зоотехнії. Тому інновації в аграрній сфері необхідно спрямовувати на пошук нового, нетрадиційного способу виконання завдань, що стоять перед нинішніми аграрними формуваннями.

Отже, сьогодні основними завданнями науки та органів державного управління інвестиційно-інноваційною діяльністю стає вироблення сучасної науково-технічної політики, що передбачає найбільш ефективні організаційно-економічні механізми освоєння інновацій і подальшого нарощування науково-технічного потенціалу аграрними формуваннями регіону. Крім того, з метою економічного зростання та збільшення зайнятості в сільській місцевості вважаємо за доцільне інвестування в людський капітал. Це сприятиме динамічному розвитку підприємництва, зокрема дрібних бізнес-структур, поліпшенню управлінських процесів в агропродовольчому ланцюзі.

На регіональному рівні слід підтримувати створення інтегрованих підприємницьких структур. Адже, як свідчить практика розвинутих країн, реалізація інноваційних рішень – це прерогатива великих конкурентоспроможних фінансово-промислових груп, спроможних впроваджувати у виробництво сучасні технології виготовлення продукції, що може привабити потенційних партнерів та інвесторів зокрема.

Вирішальне значення для реалізації моделі інноваційного розвитку сільського господарства має радикальне підвищення платоспроможного попиту на науково-технічні та інноваційні розробки з боку його товаровиробників. Проте для ефективного використання такої продукції необхідно, по-перше, щоб вона була конкурентоспроможною на ринку і давала значний ефект від практичного її застосування, а з іншого – держава повинна сприяти цьому процесу. Виникає об'єктивна необхідність у стратегії інноваційного розвитку на довгострокову перспективу всіх галузей і сфер АПК та системи заходів із фінансово-економічної підтримки суб'єктів господарювання, які належним чином стимулюватимуть науково-інноваційну діяльність у цьому комплексі.

Висновки. Покращання інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств можливе лише завдяки взаємопов'язаній дії таких чинників, як інвестиційна підтримка інноваційної діяльності; розвиток міжнародного науково-технічного співробітництва; створення інфраструктури інноваційно-інвестиційної діяльності; покращання системи нормативно-законодавчих актів, що регулюють інноваційно-інвестиційні процеси. Тільки інноваційно-інвестиційний підхід дасть змогу підвищити ефективність господарської діяльності підприємств аграрної сфери, а отже, слугуватиме досягненню стратегічних цілей аграрних підприємств.

Бібліографічний список

1. Дацій О. І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / О. І. Дацій. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
2. Захарін С. В. Удосконалення інвестиційної та інноваційної сфер діяльності в аграрному секторі економіки України / С. В. Захарін // Проблеми науки. – 2006. – № 1. – С. 38–44.

3. Кінах Н. В. Основні напрями інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств / Н. В. Кінах // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 90–94.
4. Чабан В. Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора / В. Г. Чабан // Економіка АПК. – 2006. – № 7. – С. 68–72.
5. Статистичний щорічник Львівської області за 2013 р. – Львів, 2014. – Ч. 1. – 386 с.
6. Трегобчук В. М. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми / В. М. Трегобчук // Економіка України. – 2006. – № 2. – С. 4–12.

Маркович Н. Проблеми та перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних формувань Львівщини

Розглядається проблема інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних формувань Львівщини, проаналізовано соціально-економічний розвиток в аграрному секторі економіки та висвітлено перешкоди для залучення інвестиційно-інноваційних ресурсів. Визначено основні напрями інноваційної діяльності аграрних формувань, що сприяють підвищенню економічної ефективності їх функціонування, а також запропоновано систему заходів щодо реалізації зазначених інноваційних процесів у практичній діяльності підприємств.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, аграрні формування, інновації, інвестиції, фінансування, реформування, ресурси, ефективність.

Markovich N. Problems and prospects of the innovative-investment development of agrarian formations in Lviv region

The problem of the innovative-investment activity of agrarian formations in Lviv region, analyzes the socio-economic development in the agricultural sector and highlights barriers to attract investment and innovation resources. The basic directions of innovation agrarian formations that improve the economic efficiency of their operation and also the system of measures for implementation of these innovation processes in practical activity are showed in this article.

Key words: agricultural production, agrarian formations, innovations, investments, financing, reformations, resources, efficiency.

Маркович Н. Проблемы и перспективы инновационно-инвестиционного развития аграрных формирований Львовщины

Рассматривается проблема инновационно-инвестиционной деятельности аграрных формирований Львовщины, проанализировано социально-экономическое развитие в аграрном секторе экономики и отражены препятствия для привлечения инвестиционно-инновационных ресурсов. Определены основные направления инновационной деятельности аграрных формирований, которые способствуют повышению экономической эффективности их функционирования, а также предложена система мероприятий относительно реализации данных инновационных процессов в практической деятельности предприятий.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, аграрные формирования, инновации, инвестиции, финансирование, реформирование, ресурсы, эффективность.